

ONDERZOEK:

Antwerpen, Minderbroedersrui 9

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	
Programma van Maatregelen	+
©Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE

1	Situering binnen het archeologietraject	2
2	Inhoud en opbouw van het document	3
3	Bijlagen.....	3

1 Situering binnen het archeologietraject

HUIDIG ONDERZOEK	Prospectie met ingreep in de bodem in uitgesteld traject
ADVIES	Geen verder onderzoek

Het huidige onderzoek situeert zich binnen het archeologisch traject als volgt:

<i>Traject:</i>	<i>Soort rapport</i>	<i>Soort onderzoek</i>
Uitgesteld traject	Nota	
		Vooronderzoek met ingreep in de bodem

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	
DEEL 3	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	
DEEL 4	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
DEEL 5	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
DEEL 6	Assessment van landschappelijke data	
DEEL 7	Assessment van aardkundige data	
DEEL 8	Assessment van historische data	
DEEL 9	Assessment van archeologische data	
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

BIJLAGE 1	Inventaris (plannen, sporen, foto's, vondsten, ...)
BIJLAGE 2	Kaarten op A4, A3 of A0 : alle sporen, TAW
BIJLAGE 3	Dagrapporten
BIJLAGE 4	Foto's van het onderzoek
BIJLAGE 5	Putwandprofielen en coupetekeningen

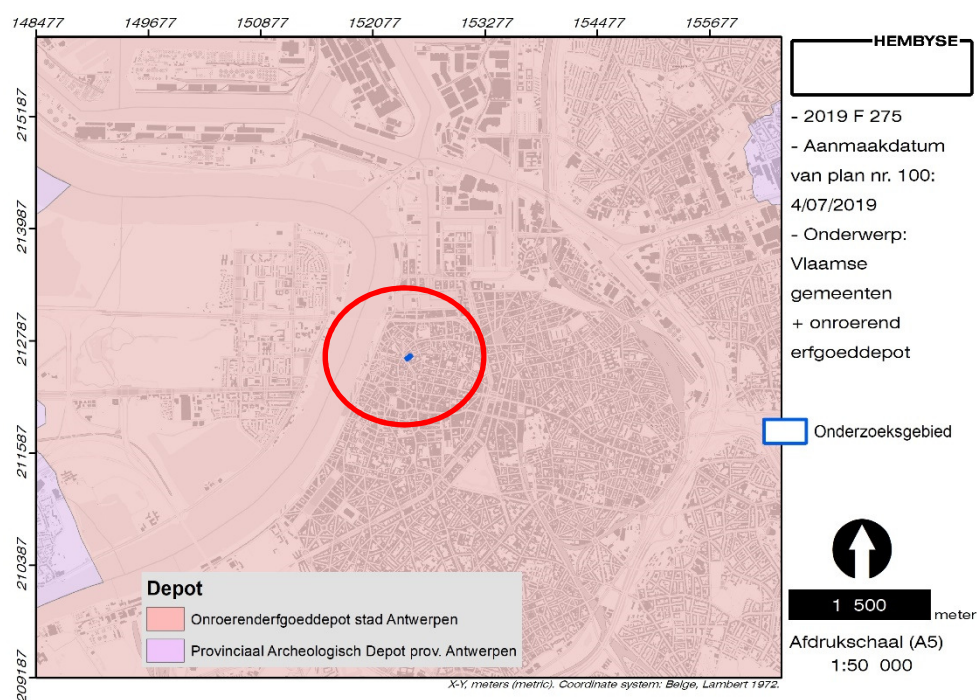
ONDERZOEK:
Antwerpen, Minderbroedersrui 9

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/~~Privacy~~fiche	
©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE	
1	Situering van het onderzoek 2
2	Projectcodes 3
3	Betrokken actoren..... 4
4	Bewaring van de data 4
Figuur 1.	Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten..... 3

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Antwerpen	
Deelgemeente	n.v.t.	
Straat en straatnummer	Minderbroedersrui 9	
Kadastrale situering	Afdeling	1
	Sectie	A
	Percelen	693H; 693G
Lambert 72-coördinaten	NO	X: 152477,478/ Y: 212638,912m
	ZW	X: 152442,889/ Y: 212585,303m
Oppervlakte	1300 m ²	0,13 ha
Oppervlakte bodemingreep	718 m ²	0,0718 ha
Datum van toekenning van de opdracht	Juni 2019	
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
	Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.	
Opgemaakt volgens CGP	Versie 4.0	
Duur van het onderzoek	7 werkdagen	
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)	[REDACTED]	

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten en de Onroerenderfgoeddepots.

2 Projectcodes

3

Bureaustudie	n.v.t.
Landschappelijke boringen	n.v.t.
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Prospectie met Ingreep in de bodem	2019 F 275
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	ANT-MIN

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Geraadpleegde (regio)specialisten	Jef Vansweevelt (Stad Antwerpen)	
Initiatiefnemer (privacyfiche)		
Omgevingsvergunning:	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden

4

4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2019
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	73
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2019. <i>Nota van het uitgesteld vooronderzoek aan de Minderbroedersruimte 9 te Antwerpen</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 94, Gent.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	

Bewaring archeologisch ensemble	n.v.t.
Gebruiker van het archeologisch ensemble	n.v.t.
Bevoegde IOED	n.v.t.
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Onroerenderfgoeddepot stad Antwerpen

ONDERZOEK:

Antwerpen, Minderbroedersrui 9

ONDERDEEL 10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Synthese.....	2
1.1	Datering/interpretatie van de dataset	2
1.1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.1.2	Huidige dataset	2
1.1.3	Waardering van de archeologische site	4
1.1.4	Impact van de geplande werken	5
2	Vervolgtraject	6
2.1	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	6
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	10
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	10
2.4	Randvoorwaarden.....	11
3	Bibliografie voor deel 10.....	12
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 10.....	13

1 Synthese

1.1 Datering/Interpretatie van de dataset

1.1.1 Volledigheid van de dataset

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen.

Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een nota van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, in de vorm van een proefsleuvenonderzoek op basis van een bekrachtigde archeologienota.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kon volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- verstoorde zones zijn in kaart gebracht
- de gekende aardkundige data zijn getoetst
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn getoetst
- er is een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd, conform het programma van maatregelen van de bekrachtigde archeologienota
- de vervolgstategie werd opgesteld

2

Het proefsleuvenonderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden het vooronderzoek te vervolledigen en om de gepaste maatregelen –enkel indien er aanwijzingen zijn voor bewaarde archeologische sites- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

1.1.2 Huidige dataset

Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

De bureaustudie heeft aangetoond dat:

Voor de periode vanaf het neolithicum tot en met de Romeinse tijd wijzen vondsten in de directe omgeving uit dat er hier wel sprake is van bewoning tijdens de periode ijzertijd – Romeinse tijd. Echter, het aantal sporen is zeer beperkt en bovendien sterk verstoord door de bouwactiviteiten vanaf de middeleeuwen. Dit betekent dat hoewel er een kans is dat er enkele sporen en vondsten worden aangetroffen, de potentie op het treffen van een min of meer goed bewaarde site uit deze periode zeer klein is. Voor de periode vanaf de vroege middeleeuwen tot en met de late middeleeuwen is er

sprake van meer potentie. Het treffen van een grafveld uit de vroege middeleeuwen op korte afstand van het plangebied geeft aan dat er wel degelijk kansen bestaan dat dergelijke resten goed bewaard zijn gebleven. Ook bewoning uit de wat latere perioden van de middeleeuwen maken goede kans op goede bewaring. Dit betekent dat voor deze perioden de potentie op het treffen van sporen en vondsten als middelhoog wordt ingeschat. Historische kaarten vanaf de nieuwe tijd geven aan dat hier steeds bebouwing heeft gestaan. Gezien de verstoringsgraad van de huidige bebouwing (voor zover dit is vastgesteld kunnen worden) bestaat er een goede kans dat er onder de verhardingen van de te slopen hallen nog archeologische resten bevinden. Voor de periode vanaf de nieuwe tijd wordt daarom ook een middelhoge potentie ingeschat.

Met andere woorden: de bureaustudie had een verwachting naar het aantreffen van sporen uit de vroege tot late Middeleeuwen. De dataset van de bureaustudie is in het kader van de nota van het uitgesteld vooronderzoek uitgebreid met een aantal historische kaarten (cf. deel 8 van deze nota) en een prospectie met ingreep in de bodem conform het Programma van Maatregelen van de bekrachtigde archeologienota.

Aangezien er heden kan worden geantwoord op de vraag of er archeologische sporen en structuren en archeologische sites binnen het onderzoeksgebied aan/of afwezig zijn, kan de huidige dataset als volledig worden beschouwd.

3

Figuur 1. Sfeerfoto tijdens de prospectie met ingreep in de bodem.

1.1.3 Waardering van de archeologische site

Op basis van de gegevens uit het verslag van resultaten kan worden gesteld dat:

1. Op basis van het raadplegen van historisch kaartenmateriaal uit de 18^e, 19^e en 20^e eeuw kan worden besloten dat het gedeelte van het onderzoeksgebied waar tot 2018 een overdekte parking aanwezig was, in de 18^e eeuw eerst gedeeltelijk bebouwd was en gedeeltelijk een tuingebied was. De algemene opbouw van de site was wel gelijkaardig als heden: een centrale gang met aan weerszijden bewoning en in de oostelijke zijde een tuin. Het onderzoeksgebied paalde aan het Predikerinnenklooster, waarvan nog een vleugel bewaard is in de huidige bebouwing langs de Predikerinnenstraat. In de late 18^e eeuw staat het volledige onderzoeksgebied gekarteerd als een suikerbakkerij, het is echter niet duidelijk of in die fase het volledige gebied bebouwd was. In de 19^e eeuw daarentegen was er, net als in de eerste helft van de 18^e eeuw, sprake van een bebouwing die verder in oostelijke richting liep dan heden het geval is, maar er was ook sprake van een open (tuin)gedeelte. De keldergewelven onder de bestaande bebouwing duiden inderdaad ook op een bebouwing die oorspronkelijk verder in oostelijke richting stond. Het keldergewelf is daarna “afgeknipt” en ook de aanwezige bebouwing en structuren moeten volledig zijn afgebroken. De lijn van de bebouwing is in westelijke richting teruggeschoven en op basis van de luchtfoto's en het kaartenmateriaal uit het midden van de 20^e eeuw moet deze ingrijpende afbraak gebeurd zijn in de eerste helft van de 20^e eeuw. De Inventaris Onroerend Erfgoed maakt melding van bebouwing uit het Interbellum in de Minderbroedersrui, dus vermoedelijk is de afbraak van de 19^e-eeuwse gebouwen en de opbouw van de bestaande appartementen gebeurd tijdens het Interbellum.
2. Het oostelijke deel van het onderzoeksgebied is dus grotendeels in gebruik geweest als tuin, tot in de 20^e eeuw. Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem is vastgesteld dat er onder de 20^e-eeuwse afbraakfase sporen en structuren uit de fase van de 19^e-eeuwse bebouwing en bewoning aanwezig zijn, dit in de vorm van waterputten, bezinkputten en canivaux.
3. Deze structuren doorsnijden een gedeeltelijk bewaarde bodemhorizont van quartair zand, die op basis van de vastgestelde bodemvorming getuigt van de periode waarin het onderzoeksgebied een gedeelte tuin was en mogelijk ook van de pre-stedelijke fase van het onderzoeksgebied. Deze bodemhorizont is weliswaar gedeeltelijk verstoord (recente uitgravingen, 19^e -eeuwse structuren, ingedrukte puinaanvullingen), maar tussen de verstoringen konden enkele grondsporen worden vastgesteld. Het gaat voornamelijk om een greppel en een laat-Middeleeuwse kuil met herwerkt materiaal.
4. Bovendien blijkt deze bodemhorizont onnatuurlijk droog te zijn en is er sprake van een sterke uitloging van organisch materiaal.

5. De aangetroffen muurstructuren zijn dus vrij jong van aard en zijn ogenschijnlijk geen contexten die een potentieel op kennisvermeerdering bevatten. Men zou kunnen denken aan goed bewaarde beerputten of afvalkuilen, duidelijke sporen van artisanale activiteiten, enzovoort.
6. De aangetroffen grondsporen geven geen duidelijke blijk van bewaarde pre-stedelijke of vroeg-stedelijke activiteiten. Men kan denken aan goed bewaarde paalkuilen (i.e. gebouwplattegronden), grafcontexten (zowel inhumaties als oudere crematies), afvalkuilen met aantoonbaar ouder materiaal dan de late Middeleeuwen, enzovoort.

Op basis van de bestaande dataset kan dus worden besloten dat er binnen het onderzoeksgebied archeologische sporen en structuren aanwezig zijn, maar dat er **geen sporen en structuren zijn aangetroffen die een duidelijk potentieel op kennisvermeerdering bevatten !**

1.1.4 Impact van de geplande werken

Op basis van de inzichten, verworven in de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, kan worden gesteld dat de impact van de geplande werken op het bodemarchief bestaat uit het aanbrengen van een secanspalenwand en het uitgraven van de bodem voor het bouwen van een ondergrondse parkeergarage.

Na communicatie met de initiatiefnemer bleek dat de secanspalenwand zal worden aangebracht vanop de huidige betonplaat van de voormalige overdekte parking. Er wordt geen voorbereidende werksleuf aangebracht om de ondergrondse massieven te verwijderen, integendeel. Doordat de betonplaat van de voormalige overdekte parking een zeer stabiele ondergrond voor de zware palenmachine biedt, worden de secanspalen vanuit de bestaande verharding geboord. Nadat deze wanden zijn geplaatst, zal een uitgraving plaatsvinden die toelaat om de secanspalen te verankeren. De uitgravingen gebeuren tot de wanden volledig zijn verankerd en het gewenste niveau voor de vloerplaat van de nieuwe toestand is bereikt.

Dit impliceert een volledige verstoring van het bodemarchief.

2 Vervolgtraject

2.1 Antwoord op de onderzoeksvragen

Tijdens het bureauonderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die daarvoor het onderliggend kader hadden gevormd.

PROEFSLEUVEN:

- *Zijn er archeologische sporen aanwezig in het te ontwikkelen gebied? Zo ja: wat is de aard, omvang, conservatie en datering van deze sporen, en wat is het kennisvermeerderingspotentieel?*

Binnen het te ontwikkelen gebied zijn er archeologische sporen aanwezig. Het gaat om muurwerk uit de 19^e-20^e eeuw en grondsporen met herwerkt materiaal uit de late Middeleeuwen. De muurstructuren zijn over het algemeen goed bewaard, er is sprake van een 20^e-eeuwse afbraakfase waarbij de bovengrondse structuren volledig zijn vernietigd. Op dieper niveau is de pre-stedelijke bodem, namelijk een quartair zand, gedeeltelijk bewaard. Er is sprake van een uitgedroogd sediment en een uitloging van het organisch materiaal. Er zijn geen sporen aangetroffen met een aanwijsbaar archeologisch kennisvermeerderingspotentieel.

- *Zijn er archeologische vondsten aanwezig in het te ontwikkelen gebied? Zo ja: wat is de aard en datering van deze vondsten, en wat is het kennisvermeerderingspotentieel?*

Er werd uitsluitend aardewerk aangetroffen, het gaat om vermengde contexten in de puinaanvulling (18e- 20e -eeuws materiaal) en om een gemengde laat-Middeleeuwse context met residueel materiaal uit de volle Middeleeuwen.

- *Bevinden de archeologische resten zich op één niveau of is er sprake van een stratigrafische opbouw (en hoeveel archeologische niveaus kunnen worden onderscheiden)?*

Er is sprake van één archeologisch niveau ter hoogte van de bewaarde muurstructuren en één archeologisch niveau ter hoogte van de bewaarde pre-stedelijke bodem.

- *Hoe kaderen de resultaten binnen de kennis van de stadsontwikkeling van Antwerpen?*

De aangetroffen sporen en structuren geven blijk van een situatie waarbij het gebied vanaf de 17e eeuw gedeeltelijk tuin en gedeeltelijk bebouwd was en hoe dit tot in de 20^e eeuw geëvolueerd is. Er zijn geen concrete elementen die toelaten om realistische uitspraken te doen over de situatie voorafgaand aan de 17^e eeuw.

- *Zijn de aangetroffen resten vergelijkbaar met resten uit de omgeving?*

In de omgeving is reeds verschillende keren de pre-stedelijke bodem aangetroffen, met daarin grondsporen die blijk geven van een occupatie gaande van de IJzertijd tot in de volle Middeleeuwen. Het is op basis van

deze kennis dat de consultants archeologie van de stad Antwerpen de kans hoog achten dat er binnen het onderzoeksgebied dergelijke grondsporen aanwezig zijn, ook al werden deze niet in de proefsleuf vastgesteld. Gezien het feit dat er geen concrete sporen zijn aangetroffen, kunnen deze dan ook niet vergeleken worden met aangetroffen resten in de nabijheid.

- *Geven de archeologische resten inzage in de chronologische opbouw van het terrein?*

De aangetroffen resten en bodemhorizonten geven vrij weinig inzage in de chronologische opbouw van het terrein. Er is sprake van een fase waarin het gebied akkerland en/of tuingebied was en een fase van bebouwing en afbraak. Deze minimale resten van een fasering bieden geen archeologisch kennispotentieel.

- *Zijn er aanwijzingen voor specifieke activiteiten op dit terrein? Welke materiële resten tonen dit aan, en hoe dateren ze?*

Er zijn geen aanwijzingen voor specifieke activiteiten op dit terrein. Uit het historisch kaartenmateriaal dat aanvullend is geraadpleegd, blijkt dat er sprake is van een tuin en later een suikerbakkerij. Dit heeft geen duidelijke archeologische sporen nagelaten.

- *Zijn er graven aangetroffen in het te ontwikkelen gebied? Zo ja: hoe dateren ze, hoe zijn ze bewaard gebleven? Kunnen ze gerelateerd worden aan reeds bekende vindplaatsen in de omgeving?*

Er werden geen grafcontexten aangetroffen, noch zijn er indirecte aanwijzingen voor de aanwezigheid van dergelijke contexten (stukken van grafmonumenten of residueel menselijk botmateriaal).

- *Wat is de impact van de geplande werken en is behoud in situ van het aanwezige archeologische bodemarchief mogelijk?*

De verstoring door de geplande werken zal totaal zijn, er is geen behoud in situ mogelijk.

- *Is verder onderzoek van deze locatie noodzakelijk, en zo ja: op welke manier wordt dit het best uitgevoerd? Met welke natuurwetenschappelijke onderzoeken dient bij eventueel vervolgonderzoek rekening gehouden te worden?*

Op basis van de huidige dataset is verder onderzoek niet noodzakelijk.

Uit een overleg met de consultants archeologie van de stad Antwerpen bleek dat op basis van hun aanvoelen zij de kans extreem hoog achtten dat er binnen het onderzoeksgebied alsnog waardevolle archeologische sporen en structuren aangetroffen kunnen worden. Dit oordeel is op basis van het feit dat de prestedelijke bodem -in de vorm van het quartair zand- niet volledig is verstoord. Ook al zijn er in de prospectie dus geen waardevolle archeologische sporen aangetroffen, zijn de consultants archeologie van de stad Antwerpen van oordeel dat dit binnen het onderzoeksgebied zeer waarschijnlijk moet zijn (i.e. overal waar de

quartaire pre-stedelijke bodem aanwezig is of zou kunnen zijn). Indien dit echter het uitgangspunt is, zou dit impliceren dat :

1. De prospectie met ingreep in de bodem niet noodzakelijk was en dat het Agentschap Onroerend Erfgoed ten onrechte akte heeft genomen van het programma van maatregelen van de archeologienota met uitgesteld traject.
2. Een vlakdekkende opgraving van het volledige onderzoeksgebied noodzakelijk is.

- ⇒ (1) Hembyse bvba gaat er van uit dat de bureaustudie voor de archeologienota correct is uitgevoerd en dat het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem, zoals omschreven in het programma van maatregelen, zinvol en noodzakelijk was. Het doel van een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is *“... uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.”*¹. Hembyse bvba heeft dus als uitgangspunt dat de totaliteit van het terrein naar waarde is geschat door een statistisch representatieve 13,7% van de voormalige overdekte parking op te graven, conform de in akte genomen archeologienota.
- ⇒ (2) Een vlakdekkende opgraving van het volledige onderzoeksgebied kan pas worden geadviseerd wanneer er in de proefsleuven archeologische sporen/structuren zijn aangetroffen die een aanwijsbaar potentieel op archeologische kenniswinst bevatten. Een advies tot een vlakdekkend archeologisch onderzoek binnen een gebied waarbinnen dit niet zo is en waar geen duidelijke archeologische vraagstelling mogelijk is, valt zowel maatschappelijk, economisch als juridisch niet te verantwoorden.
- ⇒ (3) De uitvoering van een werfbegeleiding bij het uitgraven van de bouwput is overwogen, maar ook deze vorm van een vlakdekkend archeologisch onderzoek kon juridisch niet verantwoord worden (voor een vlakdekkend onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding zijn in de CGP zeer specifieke omstandigheden vereist, nvdr.).

Met andere woorden: het adviseren van een volledig vlakdekkend onderzoek op basis van een dataset waarin geen concrete archeologische

¹CODE VAN GOEDE PRAKTIJK VOOR DE UITVOERING VAN EN RAPPORTERING OVER ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN EN HET GEBRUIK VAN METAALDETECTOREN, versie 4.0; pagina 65.

sporen met een aanwijsbaar kennisvermeerderingspotentieel zijn aangetroffen, is niet mogelijk. De maatschappelijke en economische impact van een archeologisch onderzoek zonder een aanwijsbare vraagstelling, weegt niet op tegen de afwezige verwachting naar archeologische kenniswinst.

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele methodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd.
Archiefonderzoek	JA	JA	NEE	NEE	Op basis van het huidige bureau- en proefsleuvenonderzoek blijkt dat er ruimte is voor het raadplegen van kaartenmateriaal in archieven. Dit heeft echter geen impact op het te volgen archeologietraject.
Geofysisch onderzoek	NEE	NEE	NEE	NEE	Door de aanwezigheid van verharding en puinlagen is de kans op goede surveydata klein. Het onderzoeksgebied zelf is tevens vrij beperkt in oppervlakte.
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	Dit onderzoek is onmogelijk in een verharde, stedelijke context.
Landschappelijke boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	De beschikbare aardkundige data wijzen geenszins op de bewaring van paleo-horizonten.
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	
Proefsleuven	NEE	JA	NEE	JA	Is uitgevoerd. Er is een bewaarde pre-stedelijke bodemhorizont vastgesteld.
Vlakdekkend onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Het uitvoeren van een vlakdekkend onderzoek kan niet worden verantwoord.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat het archeologietraject als volledig kan worden beschouwd.

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Binnen het onderzoeksgebied wordt een nieuwe ondergrondse parkeergarage gepland, waardoor een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is.

Binnen het onderzoeksgebied zal het bodemarchief door de geplande werken verstoord worden, waardoor strikt gezien een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is.

Gezien het feit echter dat de ingezamelde data aangetoond hebben dat het onderzoeksgebied geen potentieel tot archeologische kenniswinst bevat, worden verdere maatregelen niet noodzakelijk geacht. De werken hebben geen impact op het archeologisch kennispotentieel.

In deze optiek is het gedetailleerd uittekenen van het vervolgtraject niet noodzakelijk en het omschrijven van gedetailleerde maatregelen is niet noodzakelijk.

2.4 Randvoorwaarden

Op basis van de beschikbare data kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van archeologische resten die een potentieel op kenniswinst herbergen, heel klein is. Er wordt geen verder onderzoek geadviseerd en het opnemen van randvoorwaarden bij de omgevingsvergunning is niet noodzakelijk.

Na het bekomen van de omgevingsvergunning voor de geplande bouwwerken is de melding van archeologische toevalsvondsten wettelijk verplicht (artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013).

3 Bibliografie voor deel 10

Naslagwerken

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Heirbaut E.N.A., 2018. *Nieuwbouw aan de Minderbroedersrui 9 te Antwerpen. Archeologienota. Verslag van Resultaten*, Halle_Zoersel.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 10

Figuur 1. Sfeerfoto tijdens de prospectie met ingreep in de bodem.....3

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE